

Sygn. akt V U 222/23

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 stycznia 2024 r.

Sąd Okręgowy w Kaliszu V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Romuald Kompanowski

Protokolant: st.sekr.sądowy Piotr Durajczyk

po rozpoznaniu w dniu 8 stycznia 2024 r. w Kaliszu

odwołania R. D.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

z dnia 10 lutego 2023 r. Nr (...)

w sprawie R. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o emeryturę pomostową

Oddala odwołanie.

Sędzia Romuald Kompanowski

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 10 lutego 2023 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił R. D. prawa do emerytury pomostowej albowiem w myśl art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 wskazanej ustawy oraz w myśl art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych na dzień 1 stycznia 2009 r. nie udowodnił okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy wynoszącego co najmniej 15 lat.

Do pracy wykonywanej w szczególnych warunkach w myśl art. 49 ustawy pomostowej nie został zaliczony okres zatrudnienia od dnia 1 czerwca 1982 r. do dnia 31 grudnia 2008 r. Na podstawie dowodów dołączonych do wniosku Zakład przyjął za udowodnione okresy nieskładkowe – 1 rok 0 miesięcy i 6 dni, składkowe 33 lata 1 miesiąc i 19 dni oraz staż sumaryczny 34 lata 1 miesiąc i 25 dni.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył R. D.. W uzasadnieniu odwołania skarżący powołał się na pracę w warunkach szczególnych w zakwestionowanych przez ZUS okresach. Wskazując na powyższe odwołujący wniósł o zmianę decyzji i przyznanie prawa do emerytury pomostowej.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd ustalił, co następuje:

Odwołujący R. D. urodzony dnia (...) został zatrudniony w (...) Zakładach (...) w P. od 1 czerwca 1982 r. i wykonywał tam pracę do 31 grudnia 2013 r. W tym zakładzie odwołujący stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę na stanowisku czyszczarniany, zmianowy elewatora polegającą na przesypaniu zboża z wagonu, pilnowaniu procesu przechowywania zboża, jego temperatury i wilgotności. Pracę taką odwołujący wykonywał w suszarni z zastosowaniem podgrzewania, gdzie temperatura powietrza przekraczała 35° C.

dowód: zeznania świadka M. P. oraz R. J. w aktach sprawy, świadectwo pracy wykonywania prac w szczególnych warunkach w aktach ZUS.

Dla wskazanego wyżej stanowiska została u pracodawcy sporządzona Ocena ryzyka zawodowego. Według zawartych tam kryteriów dla stanowiska czyszczarniany elewatora, podstawowym zagrożeniem jest wilgotność i zapylenie

dowód: Ocena ryzyka zawodowego - w aktach sprawy

Dnia 16 kwietnia 2007 r. odwołujący został zakwalifikowany na kurs w celu uzyskania uprawnień kierowcy lokomotywki spalinowej do 300 KM. W okresie od dnia 1 października 2010 r. do dnia 31 grudnia 2013 r. wykonywał czynności kierowcy lokomotywy spalinowej polegające na przetaczaniu wagonów na bocznicę kolejowej w P. do siedziby zakładu pracy. Pracodawca zlecał odwołującemu przetoczenie wagonów z bocznic w P. do Zakładu w zależności od zapotrzebowania, lecz nie częściej niż 2 razy w tygodniu przy czym takie zlecenia nie miały miejsca w każdym z kolejnych następujących po sobie tygodni.

dowód: zeznania świadka M. P. oraz R. J. w aktach sprawy, skierowanie na kurs, oświadczenie pracodawcy w aktach sprawy

Powyższy stan faktyczny, Sąd ustalił w oparciu o powołane dokumenty znajdujące się w załączonych aktach organu rentowego, których autentyczności nie kwestionowała żadna ze stron. Sąd dał wiarę również zeznaniom odwołującego oraz wskazanych wyżej świadków.

Sąd nie dał wiary zeznaniom świadka T. K. w części odnoszącej się do wpływu funkcjonowania elewatora na środowisko i zagrożeń dla zdrowia i życia ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego. W tej części zeznania wskazujące na znaczny poziom zagrożeń związanych z obecnością w środowisku pracy zapylenia znacznego stopnia w połączeniu z ruchem maszyn wspomagających proces suszenia ziarna, wykraczające poza obszar elewatora i tym samym stwarzające ryzyko wybuchu a następnie pożaru, nie korespondują z danymi zawartymi w ocenie ryzyka zawodowego opracowanej dla potrzeb zapobiegania prawdopodobieństwa wystąpienia niepożądanych zdarzeń związanych z wykonywaną pracą, powodujących straty. Wśród wskazanych tam czynników szkodliwych, niebezpiecznych i uciążliwych wymienione zostały pyły organiczne pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego oraz słyszalny hałas. Pominięte zostały takie czynniki jak wybuchowe, rakotwórcze, żrące, truczyny. Dodatkowo zawarta tam charakterystyka postępowania z czynnikami szkodliwymi i niebezpiecznymi oraz z odpadami produkcyjnymi wskazuje na ich usuwanie w miejscu ich powstania. Ogólny poziom ryzyka został wskazany jako bardzo mały – poziom 400 przy skali dla tego poziomu – 899. Tak przedstawiony obraz zagrożeń związanych z pracą elewatora nie koresponduje z obrazem przedstawionym przez świadka. Dokument opracowany przez wyspecjalizowane służby zajmujące się szeroko rozumianą sferą bezpieczeństwa i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych zawiera elementy fachowości.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z przepisem art. 4 ustawy z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948r.;

2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;

- 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;
- 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5) przed dniem 1 stycznia 1999r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (w brzmieniu obowiązującym dniu wydania przedmiotowej decyzji; pkt 5 został uchylony z dniem 1 stycznia 2024 r.);
- 6) po dniu 31 grudnia 2008r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;

Z unormowania tego wyniku, że przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 ustawy uwzględnieniu podlegają przypadające przed dniem 1.01.1999 r. okresy pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, jednakże dotyczy to wyłącznie sytuacji spełnienia przez ubezpieczonego kolejnego warunku jakim jest wykonywanie po 31 grudnia 2008 r. pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych. Suma obydwu okresów musi być nie mniejsza niż 15 lat.

Okres od dnia 1 czerwca 1982 r. do dnia 31 grudnia 2008 r. pracy wykonywanej w szczególnych warunkach wynosi 25 lat 8 miesięcy i 6 dni. Zatem na gruncie art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, odwołujący mógłby uzyskać prawo do wnioskowanego świadczenia gdyby jego praca w okresie od dnia 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2013 r. była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na jednym ze stanowisk zawartych w załączniku nr 1 albo w załączniku nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Odwołujący wykonywał wprawdzie prace w warunkach szczególnych w okresie od dnia 1 czerwca 1982 r. do 31 grudnia 2008 r., lecz były to prace w warunkach szczególnych w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. W myśl pkt 3 art. 49 ustawy koniecznym jest, aby w dniu wejście w życie ustawy, tj. w dniu 1 stycznia 2009 r. wnioskujący posiadał jakikolwiek okres pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Odwołujący w okresie od dnia 1 października 2010 r. do dnia 31 grudnia 2013 r. wykonywał czynności kierowcy lokomotywy spalinowej. Jednak kluczową kwestią obok rozmiar okresu takiej pracy jest jej wymiar. Zgodnie z art. 3 ust. 4 i 5 ww. ustawy za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach uważa się pracowników wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy, w pełnym wymiarze czasu pracy, prace, o których mowa w ust. 1. Za pracowników wykonujących prace o szczególnym charakterze uważa się pracowników wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy, w pełnym wymiarze czasu pracy, prace, o których mowa w ust. 3. Reasumując czynności kierowcy lokomotywy spalinowej o mocy do 300 KM, choć zawarte są w załączniku nr 2 - wykazie prac o szczególnym charakterze pod poz. nr 5, to w przedmiotowej sprawie nie wypełniają dyspozycji z art. 3 ust. 5 ww. ustawy, gdyż czynności te odwołujący wykonywał okazjonalnie 1 raz bądź 2 razy w tygodniu i to nie w każdym kolejnym przypadającym po sobie tygodniu.

Wprowadzając przepisy dotyczące emerytur pomostowych, ustawodawca - formułując pojęcie pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu wykładanych przepisów - zrezygnował z przymiotu stałości wykonywania tej pracy, który to przymiot był pojmowany jako świadczenie pracy przynajmniej przez miesiąc. Jeżeli jedynym kryterium pozostał wymiar czasu pracy, to wobec braku odpowiedniego przepisu w ustawie o emeryturach pomostowych oraz z uwagi na to, że emerytury pomostowe są adresowane wyłącznie do ubezpieczonych będących pracownikami, dla oceny spełnienia tego kryterium, można odwołać się do art. 129 § 1 k.p. (lub do przepisów normujących czas pracy dla danego stanowiska). Zgodnie z tym przepisem czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin w przeciętnie pięciodniowym tygodniu pracy w przyjętym okresie rozliczeniowym, nieprzekraczającym czterech miesięcy. Podstawowa norma odwołuje się w ten sposób do

przeciętnej liczby godzin na dobę oraz w tygodniu, a także do liczby dni, ustalając również maksymalny okres, w jakim należy dokonać rozliczenia. Przy braku szczególnych unormowań, za wystarczające dla uznania, że pracownik wykonuje prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, jest wykonywanie przez niego prac z art. 3 pkt 1 lub 3 ustawy o emeryturach pomostowych zgodnie z właściwymi dla niego normami czasu pracy, która przy braku unormowań szczególnych może być wykonana w okresie pięciodniowego tygodnia pracy (tak Sąd Najwyższy w uchwale z 18.05.2022 r. w sprawie III UZP 2/22) . Odwołujący wykonując analizowaną w tym miejscu pracę zlecaną mu doraźnie, której wymiar przeciętnie w pięciodniowym tygodniu pracy nie przekraczał 40 godzin nie spełnia wskazanych na wstępie warunków jako pracy w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kierowcy lokomotywy spalinowej.

Ponadto prace wykonywane przez odwołującego po dniu 31 grudnia 2008 r. na stanowisku w suszarni z zastosowaniem podgrzewania, gdzie temperatura powietrza przekraczała 35 stopni C nie zostały ujęte w załącznikach nr 1 i 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. Jak wynika z Oceny ryzyka zawodowego, sporządzonej dla stanowiska czyszczarniany elewatora, podstawowym zagrożeniem na tym stanowisku jest wilgotność i zapylenie, co w konsekwencji prowadzi do wniosku, że praca na ww. stanowisku nie jest pracą przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego.

Jak stanowi art. 3 ust. 1 i 3 cyt. ustawy, prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwale uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy.

Z kolei prace o szczególnym charakterze to prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się; wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy.

W sytuacji kiedy osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje po 31 grudnia 2008 r. pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ustawy i z tego względu posiada jedynie staż pracy w warunkach szczególnych według poprzednio obowiązujących przepisów, to może nabyć prawo do emerytury pomostowej jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu obecnie obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 tej ustawy).

Jak wynika z przepisu art. 49 cyt. ustawy, prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która:

- 1) po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 2) spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12 (w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania przedmiotowej decyzji);
- 3) w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Z powyższego wynika, że warunkiem nabycia emerytury pomostowej w świetle wykładni językowej art. 4 i 49 ustawy o emeryturach pomostowych jest legitymowanie się określonym w ustawie stażem w warunkach szczególnych lub

w szczególnym charakterze oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy o emeryturach pomostowych, tj. po 31 grudnia 2008 r.

Niemniej jednak w myśl art. 49 ww. ustawy podstawą do przyjęcia możliwości uzyskania emerytury pomostowej jest to, żeby w dniu wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych tj. w dniu 1 stycznia 2009 r. ubiegający się miał okres pracy na jednym ze stanowisk wskazanych art. 3 ust. 1 i 3, a które to stanowiska są wyszczególnione w załącznikach nr 1 i Nr 2.

Poddane w tym miejscu zagadnienie sporne sprowadza się do interpretacji punktu 14 załącznika nr 2 do ustawy w brzmieniu: "prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego". Ustawa o emeryturach pomostowych nie definiuje pojęć procesów technicznych i technologicznych, poważnej awarii i bezpieczeństwa publicznego. W ocenie sądu prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi stwarzać awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego, to prace wykonywane przez osoby zatrudnione na stanowiskach, na których prace wykonywane są przy instalacjach technologicznych lub obiektach technicznych, na których awaria techniczna, w rozumieniu ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie kłęski żywiolowej (Dz. U. Nr 62, poz. 558 z późn. zm.) może spowodować poważne skutki, równoważne skutkom poważnych awarii, określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58) i które nie są zaliczone do kategorii dużego lub zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnej awarii na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie kłęski żywiolowej (Dz. U. Nr 62, poz. 558 z późn. zm.) awarią techniczną jest gwałtowne, nieprzewidziane uszkodzenie lub zniszczenie obiektu budowlanego, urządzenia technicznego lub systemu urządzeń technicznych, powodujące przerwę w ich używaniu lub utratę ich właściwości. Stosownie zaś do § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do głównego inspektora ochrony środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58), poważne awarie to m.in. awarie, które były następstwem uwolnienia w trakcie magazynowania lub transportu dowolnej substancji, która ze względu na swoje właściwości lub ilość może być niebezpieczna dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, prowadząc przynajmniej do jednego ze skutków spośród rodzajów skutków, o których mowa w pkt 2 lit. a-d tj. skutki wobec osób, szkody w środowisku, szkody w mieniu oraz negatywne skutki wykraczające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Pojęcie "bezpieczeństwo publiczne" - w aspekcie odnoszącym się do prac o szczególnym charakterze - oznacza bezpośrednie zagrożenia środowiska, w tym zdrowia i/lub życia obywateli w zakresie szerszym niż populacja pracowników danego zakładu. Z powyższego wynika jednoznacznie, że niewystarczające jest wywołanie jakiegokolwiek awarii wskutek wadliwego sterowania procesem technicznym. Kierując się powyższymi założeniami, w orzecznictwie sądów powszechnych nie uznano za zakład pracy o zwiększonym lub dużym ryzyku spółdzielni mleczarskiej (wyrok Sądu Apelacyjnego w S. z 19 grudnia 2017 r., III AUa 348/17, LEX nr 2476141). Natomiast za zakład taki uznano elektrownię a w konsekwencji za pracę o szczególnym charakterze uznano pracę na stanowisku obchodowego bloku energetycznego (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 25 lutego 2014 r., III AUa 851/13, LEX nr 1439156). W dalszej kolejności stwierdzić należy, że jako prace o szczególnym charakterze w rozumieniu pkt 14 załącznika nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, można kwalifikować tylko takie prace, które polegają na "bezpośrednim sterowaniu". Wykonujący je pracownik musi obsługiwać urządzenia, maszyny lub instalacje i stale kontrolować ich parametry, reagując na wszelkie odchylenia i podejmując działania korygujące, co w założeniu ma doprowadzić do niedopuszczenia do wystąpienia poważnej awarii ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego. W piśmiennictwie zwrócono także uwagę, że konieczne jest istnienie związku przyczynowego między sterowaniem procesem technicznym a możliwością spowodowania awarii (B. Gudowska, K. Ślebzak (red.), Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe. Komentarz, (...) 2013, s. 923). Zatem konieczne jest stwierdzenie, że wykonywanie przez pracownika obowiązków przy obsłudze takich urządzeń, maszyn lub instalacji może grozić awarią techniczną. Praca odwołującego na stanowisku czyszczarniany w elewatorze nie spełniała

warunków koniecznych do uznania jej za pracę w rozumieniu punktu 14 załącznika nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Zatem odwołujący nie legitymował się okresem pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 cytowanej wyżej ustawy.

W tych warunkach zaskarżona decyzja organu rentowego odpowiada prawu, a odwołanie R. D. jako niezasadne zgodnie z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., podlegało oddaleniu.

Ubocznie należało wskazać, że wykonywanie działalności gospodarczej w okresie od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia 1 maja 2016 r. nie ma wpływu na uzyskanie uprawnień do emerytury pomostowej gdyż przepisy ustawy normujące prawo do tego świadczenia odnoszą się wyłącznie do pracowników.

Sędzia Romuald Kompanowski